

MUNI
LAW

Obecná část občanského zákoníku

Michal Janoušek
ESF MU, Brno, 2020

Obsah přednášky

Část I.

- Právní skutečnosti
- Právní skutečnosti závislé na lidské vůli
- Právní jednání
- Druhy právního jednání

Část II.

- Právní skutečnosti nezávislé na lidské vůli
- Právní události
- Promlčení a prekluze

Část III.

- Závazkové právo – pojem, vznik, změna, zánik

Část IV.

- Závazky z deliktů

Část I.

1. Právní skutečnosti

2. Právní skutečnosti závislé na lidské vůli

3. Právní jednání

Právní skutečnosti

- okolnosti s nimiž právo spojuje právní následky
- jsou právním důvodem určitého právního následku (např. protiprávní čin = náhrada škody; smlouva = právo na plnění)

právní důvod je pojem širší – může jím být i zákon sám nebo rozhodnutí soudu

- Právní skutečnosti jsou dvojího druhu
  - a) subjektivní: jejich podstata spočívá na volném jednání;
  - b) objektivní: jejich podstata nespočívá ve volném jednání

A) Subjektivní občanskoprávní skutečnosti

- jejich podstata spočívá ve volném jednání subjektu práva
- může jít o chování v souladu s právem, nebo jednání protiprávní
- úmyslem jednatelce nemusí být vyvolání právních následků – zákon však s takovým jednáním může spojovat právní účinky (např. zhotovení díla – namalování obrazu)
- pokud je volní jednání zaměřeno na vyvolání právních následků, **jde o právní jednání** (viz § 545 a násl.)

B) Objektivní občanskoprávní skutečnosti

- právní skutečnosti vznikající/existující nezávisle na vůli subjektu práva
- objektivními skutečnostmi jsou **právní události** x **protiprávní stavy**
- **právní události:** narození člověka, smrt člověka, plynutí času (viz úprava promlčení/prekluze)
- **protiprávní stavy:** např. působení přírodních sil

Právní jednání

- Právní jednání je institut, jímž se realizuje princip autonomie vůle (§ 3 odst. 1)
- Pojmové znaky právního jednání:
  - a) Projev vůle
  - b) Zaměření projevu vůle
  - c) Uznání (aprobace) právním řádem

Pojmové znaky PJ

a) Projev vůle

- Navenek vyjádřené chtění subjektu (ve vnějším světě vyjádřené chtění jednajícího)
koupit jízdenku, jít plavat, objednat si kávu, jít do obchodu, jít se proběhnout
atd. = faktické jednání, faktický projev vůle

b) Zaměření projevu vůle

- Aby šlo o projev vůle ve smyslu PJ, musí směřovat k právním následkům – vůle
vyvolání faktických následků = nejde o PJ (např. společenské služby)
- Jednající si právní relevanci svého jednání nemusí uvědomovat (koupě kávy v
automatu = uzavření KS)

c) Aprobace tohoto jednání právním řádem

- Právní řád s takovým projevem vůle spojuje právní následky
Vůle jednostranně nabýt susedův pozemek (žádná PN s takovým
projevem vůle právní následky nespojuje)

a) + b) + c) = **pojmové znaky PJ** = nejsou-li naplněny, není PJ

non negotium (zdánlivé PJ - § 554 OZ)

Zdánlivé právní jednání

- **Zdánlivost** (*non negotium*) OZ 1964 nerozlišoval
- OZ obsahuje obecnou úpravu **zdánlivosti** v § 551-554
- Jde o úkony, které zpravidla nemají náležitosti PJ, tj. kterým chybí některý z pojmových znaků PJ = **Není PJ, pouze faktickým J**
Jen se jeví být PJ, ve skutečnosti jí není: např. kopnutí do míče není ani PJ, ani zdánlivé PJ
- Proč zpravidla? Zákon v některých případech prohlašuje za *non negotium* i jednání, které naplňuje jinak znaky PJ
Např. § 19 odst. 2 („Přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich vzdát; stane-li se tak, nepřihlíží se k tomu. Nepřihlíží se ani k omezení těchto práv v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.“), § 16 („Právní osobnosti ani svéprávnosti se nikdo nemůže vzdát ani zčásti; učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu.“), § 32 odst. 2 („Je-li zákonných zástupců více, postačí, projeví-li vůči třetí osobě vůli alespoň jeden z nich. Jedná-li však vůči další osobě více zástupců společně a odporují-li si, nepřihlíží se k projevu žádného z nich.“)
- Zdánlivé PJ zákon uvozuje slovy „**nejde o PJ**“ (§ 551 odst. 2, § 553 odst. 1), nebo že „**se k PJ nepřihlíží**“ (§ 16, § 19, § 32 odst. 2 atd.)

Následky zdánlivého PJ

- Podle § 554 se ke zdánlivému PJ **nepřihlíží**
- Má **obdobné účinky** jako **absolutní neplatnost**
- **Zdánlivé PJ** nevyvolává žádné právní následky, pokud bylo plněno, jde o bezdůvodné obohacení (plnění bez právního důvodu)
- Není třeba zkoumat, jestli porušení zákonného ustanovení bude vyvolávat právní následky – viz § 580 (jinak u neplatného PJ = není třeba ani rozlišovat **absolutní** neplatnost: § 588 nebo **relativní** neplatnost: § 586 právního jednání)

Náležitosti právního jednání

- Existující právní jednání musí splňovat zákonem požadované pojmové znaky
- Aby právní jednání bylo platné, musí splňovat náležitosti právního jednání
- Rozlišujeme:
  - Náležitosti vůle: a) svoboda (§ 587 an.), b) prostost omylu (§ 583 an.)
  - Náležitosti projevu vůle: a) srozumitelnost, b) určitost (§ 553)
  - Náležitosti subjektu: a) právní osobnost (§ 15), b) svéprávnost (§ 30)
  - Náležitosti předmětu: a) možnost, b) dovolenost (§ 588)
  - Náležitosti formy (§ 559)

Existence x platnost x účinnost PJ

- Existující a platné právní jednání ještě nemusí vyvolávat právní následky
- Právní následky (účinky) lze vázat na splnění podmínky
- **Podmínky vážou účinky PJ** na nastoupení nějaké vnější okolnosti.
- Podmínka je předpoklad, za kterého účinky PJ nastanou (odkládací podmínka) nebo pomínou (rozvazovací podmínka)
- Vždy musí být přítomen prvek nejistoty, jinak jde o doložení času

4 varianty:

- 1) *dies certus an, certus quando* (po roce 2018 následuje rok 2019);
- 2) *dies incertus an, certus quando* (dožití se zletilosti);
- 3) *dies certus an, incertus quando* (smrt člověka);
- 4) *dies incertus an, incertus quando* (přijetí na ESF MUNI)

Ad 2, 3, 4 – objektivní prvek nejistoty, ad 1 – objektivní jistota, a proto je doložením času

Forma právního jednání

- OZ je založen na **zásadě autonomie vůle** (§ 3 odst. 1) – složky: vlastnická svoboda, testovací volnost, smluvní svoboda a svoboda spolčovací
- OZ je založen na zásadě **bezformálnosti právních jednání** (§ 559)
- Strany mohou jednat v libovolné formě, pokud v její volbě nejsou omezeny **a) zákonem** nebo **b) vlastním ujednáním** (ujednání ve smlouvě: smlouva je uzavřena písemně včetně jejích změn a dodatků)
- OZ výrazně **zredukoval** požadavek formy PJ; někdy se vyžaduje kvalifikovaná forma PJ (např. úřední ověření podpisu, forma veřejné listiny – notářský zápis)
X prodej nemovitosti – obligatorní písemná forma, nutné ověření podpisů na návrhu na vklad do KN
- Pokud OZ nestanoví požadavek formy, postačí neformální způsob právního jednání – **ústní nebo konkludentní** forma PJ
- Písemná forma je **zachována**, pokud je PJ učiněno **elektronickým** nebo jiným prostředkem, který umožňuje zachycení obsahu PJ a určení jednající osoby (§ 562 odst. 1)

Vady a následky vad právního jednání

- Vady právního jednání mohou vyvolávat jeho **zdánlivost** x **neplatnost** (absolutní x relativní) x **relativní neúčinnost**
- Zdánlivost – typicky chybějící pojmové znaky právního jednání
- Neplatnost (absolutní + relativní) způsobuje
  - 1) **Rozpor s dobrými mravy**
  - 2) **Rozpor se zákonem, kde to vyžaduje jeho smysl a účel**
  - 3) **Počáteční nemožnost plnění**

Ad 1) rozpor s dobrými mravy – např. úrok ze zápůjčky/úvěru ve výši 85% p. a.

Ad 2) rozpor se zákonem

Nikoli každý rozpor se zákonem (jen pokud to vyžaduje jeho smysl a účel – *ratio legis*), např. chybějící souhlas zastupitelstva města v případě právního jednání starosty obce

Ad 3) nemožné PJ

§ 580 odst. 2 – následkem je **absolutní neplatnost**

Rozlišujeme a) **počáteční** (§ 580 odst. 2) x b) **následnou nemožnost plnění** (§ 2006-2008); rozdíl = absolutní neplatnost PJ x zánik závazku pro následnou nemožnost plnění

Např. věřitel již není schopen splnit, jelikož již plnění poskytl jiné osobě

Relativní neplatnost PJ

- Zákon vychází ze **zásady relativní neplatnosti** x OZ1964 – **zásada absolutní neplatnosti** PJ (§ 40a + zákonný odkaz)
- V případě relativní neplatnosti je dotčen individuální zájem jednajícího
- PJ, které je zatíženo vadou relativní neplatnosti podmíněně vyvolává právní následky (§ 586 odst. 2 „*Nenamítne-li oprávněná osoba neplatnost právního jednání, považuje se právní jednání za platné*“)
- Vázána na námitku neplatnosti = dovoláním se RN nastávají tytéž účinky jako u absolutní neplatnosti
- Relativně neplatné PJ lze konvalidovat (např. odstraněním nedostatku formy PJ; § 582 odst. 1, dodatečným souhlasem manžela; § 714 odst. 2)
- Hmotněprávní úkon oprávněného účastníka

Absolutní neplatnost PJ

- V případě absolutní neplatnosti je vždy **dotčen veřejný zájem**
- **Důvody:** zjevný rozpor s dobrými mravy, rozpor se zákonem a veřejným pořádkem, počáteční nemožnost plnění
- **Rozpor s dobrými mravy** = např. nepřiměřená výše úroku z prodlení
- **Rozpor se zákonem a veřejným pořádkem** = např. modifikace účinků § 489, (např. kupní smlouva, jejímž předmětem je ledvina)
- PJ nevyvolává právní následky od počátku (*ex tunc*); § 588
- Žádná ze stran se nemusí důvodu neplatnosti dovolávat
- Soud k ní přihlíží *ex officio*
- Může uplatnit i ten, kdo ji způsobil
- **Bylo-li plněno = bezdůvodné obohacení** (§ 2991)
- Vznikne-li škoda, lze se jí domáhat po tom, kdo důvod absolutní neplatnosti založil

Relativní neúčinnost PJ

- Ochrana věřitele před jednáním **dlužníka**, jehož důsledkem je zkrácení vymahatelné (vykonatelné) pohledávky věřitele
- Přiznáním odpůrčího práva zákon **nadřazuje zájem věřitele před zájmem na plnění 3. osoby**, která nabyla majetkový prospěch z PJ dlužníka
- Zabraňuje účelovému zbavení se majetku dlužníka, aby věřitel z tohoto majetku mohl být uspokojen

Relativní neúčinnost x neplatnost PJ

- Odpůrčí právo má věřitel bez ohledu na platnost/neplatnost PJ
- Relativní neúčinnost se **zakládá rozhodnutím soudu x neplatnost se toliko deklaruje**

Druhy právních jednání

- Pouze nejvýznamnější dělení – existují i další (např. kauzální x abstraktní; synallagmatické x asynallagmatické atd.)

1) Dle počtu subjektů

Jednostranná PJ: obsahují projev vůle jedné osoby – závěť, dovětek, veřejný příslib

Vícestranná PJ = smlouvy: vzájemně korespondující projevy vůle dvou či více osob. Sestává se z obsahově si odpovídajících navzájem učiněných projevů vůle stran (navrhovatele a obláta). Jejich základem je smluvní konsenzus

2) Dle právních účinků

PJ zakládající práva a povinnosti (např. smlouva), PJ měnící práva a povinnosti (např. novace privativní/kumulativní - § 1902) nebo rušící (např. výpověď - § 1998, odstoupení od smlouvy apod.)

Druhy právních jednání II.

3) PJ adresovaná a PJ neadresovaná

a) PJ adresovaná: ke své perfekci vyžadují dojití jiné osobě – adresátovi PJ (např. výpověď smlouvy, návrh na uzavření smlouvy, odstoupení od smlouvy)

b) PJ neadresovaná: stávají se perfektními již tím, že byly projeveny (např. veřejný příslib - § 2884, závěť - § 1494 a násl.)

4) PJ úplatná a bezúplatná

a) úplatná: typicky smlouvy – protistraně se poskytuje nějaké protiplnění (koupě, nájem, pacht)

b) bezúplatné: protistraně se neposkytuje protiplnění (darování, bezúplatná příkaz, výprosa, výpůjčka)

5) Formální a bezformální PJ

– zákon vychází ze zásady bezformálnosti PJ (§ 559) = PJ lze činit v jakékoli formě, pokud strany nejsou omezeny vlastním ujednáním nebo zákonem (§ 560)

a) formální: vyžadují formu (písemná x veřejná listina)

b) bezformální: nevyžadují formu – zákon nepožaduje písemnou ani kvalifikovanou formu PJ

Část II.

1. **Objektivní občanskoprávní skutečnosti**
2. **Právní události**
3. **Promlčení**
4. **Prekluze**

Objektivní občanskoprávní skutečnosti

- **PS závislé na lidské vůli** (subjektivní občanskoprávní skutečnosti) x **PS nezávislé na lidské vůli** (objektivní občanskoprávní skutečnosti)
- **Subjektivní** – PJ, soudní rozhodnutí, protiprávní jednání
- **Objektivní** – především význam času, protiprávní stavy, pojistné události
- Nikoli každá skutečnost vnějšího světa je objektivní PS
Zákon = narození/smrt člověka, dosažení zletilosti
Právní jednání = ujednání podmínky

Čas jako právní skutečnost

Doba x Lhůta

- Doba = časový úsek, jehož uplynutím zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž by pro vyvolání tohoto právního následku bylo nezbytné zvláště projevit vůli (zvláště právně jednat nebo učinit faktický úkon)
  - Př. Doba trvání nájmu, výpovědní doba, doba trvání pachtu, práva stavby, vydržecí doba, záruční doba
- Lhůta = časový úsek stanovený k uplatnění práva u druhé strany obligace, příp. jiné osoby nebo orgánu veřejné moci
  - Př. Promlčecí lhůta, prekluzivní lhůta, reklamační lhůta
- **Význam rozlišování** = § 607 („*Případne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty pracovní den nejbliže následující.*“) – okamžik, od kterého běží, **je však shodný**
- Např. sjednání pojistné smlouvy 1. 1. 2021 na dobu 1 roku = k zániku pojištění dochází 1. 1. 2022, i kdyby tento den byla sobota
- V kolik hodin jsem již pojištěn? Stanoví smlouva, jinak § 601 odst. 1 – nabývá-li se právo, nabývá se počátkem dne
- Do kolika hodin jsem pojištěn? Zaniká-li právo v určitý den, zanikne koncem tohoto dne.

Hmotněprávní x procesní lhůty/doby

Lhůty hmotněprávní x lhůty procesní

- Hmotněprávní lhůta = k jejímu zachování je třeba, aby úkon byl učiněn nejpozději poslední den lhůty – musí dosáhnout sféry adresáta (např. podání odpůrčí žaloby k soudu)
- Procesní lhůta = k jejímu zachování postačí, pokud je PJ předáno provozovateli poštovních služeb (§ 57 odst. 7 OSŘ)
  - Doba přepravy zásilky se do běhu **nezapočítává**

Promlčení

- Následek **marného uplynutí času**, s nímž zákon spojuje právní následky
- Hmotněprávní institut s četnými procesními následky (např. procesní uplatnění námitky promlčení)
- **Účel promlčení je dvojitý**
  - 1) Stimulovat věřitele k rychlému/včasnému uplatnění jeho práva a tím předcházet potenciální důkazní nouzi na straně žalobce v soudním řízení
  - 2) Ochrana dlužníka, který nesmí být vystaven riziku postihu věřitele bez jakéhokoli časového omezení
- Promlčení je **složená** objektivní občanskoprávní skutečnost =
vyžaduje naplnění 3 požadavků
  - 1) **existenci práva**, které podléhá promlčení
  - 2) **uplynutí promlčecí lhůty**
  - 3) **omisivní jednání (nekonání) věřitele** spočívající v nevykonání práva před uplynutím promlčecí lhůty
- Všechny předpoklady musí být splněny kumulativně

Promlčení II.

Ad 1) Existence práva podléhajícího promlčení

- Promlčet se může pouze subjektivní právo, které podléhá promlčení
- Jiná práva tímto následkem nejsou dotčena: nepromlčují se např. **práva osobní** (právo na život, dobrou pověst, zdraví, čest, důstojnost), **práva statusová**, **práva rodinná**
- Právní úprava stojí na **konceptu promlčení majetkových práv - absolutních** (část III.)
i **relativních** (část IV.)
  - a) Relativní majetková práva: např. právo na **peněžitě plnění**, právo na **zaplacení kupní ceny**, práva na **náhradu škody**, vydání **bezdůvodného obohacení**, právo na **nepeněžitě plnění** – např. právo na náhradu škody uvedením do předešlého stavu
  - b) Absolutní majetková práva: vlastnické právo, služebnosti, reálná břemena, zástavní právo, zadržovací právo, právo stavby
- Nikoli všechna majetková práva se však promlčují
- **Z majetkových práv se nepromlčují**: vlastnické právo (§ 614), právo na výživné (§ 613), právo domáhat se rozdělení společné věci (§ 614), právo na zřízení nezbytné cesty (§ 614), právo na vykoupení reálného břemene (§ 614)

Promlčení III.

Ad 2) Uplynutí promlčecí lhůty

- Pro promlčení práva se vyžaduje uplynutí celé promlčecí lhůty
- Zákon rozlišuje promlčecí lhůty se subjektivně určeným počátkem a s objektivně určeným počátkem (§ 629)

Např. způsobení škody nabouráním vozidla: **subjektivní** – poškozený se dozvěděl o škodě na vozidle a o tom, kdo ho poškodil x **objektivní** – kdy došlo ke vzniku škody bez ohledu na vědomost poškozeného

- Právo lze vykonat i např. poslední den lhůty = jde o lhůtu hmotněprávní
- Právo se vždy promlčí nejpozději uplynutím kterékoli promlčecí lhůty = ať již subjektivní nebo objektivní
- V některých případech zákon nevyhází z kombinovaného běhu = případy § 631 a násl.
- Pravidlem je, že běží samostatná objektivní promlčecí lhůta (zákon nevyjadřuje slovem „nejpozději“) x výjimka v případě náhrady újmy na svobodě, životě, zdraví (§ 636 odst.3)

Např. způsobení škody nabouráním vozidla + poškození zdraví: **subjektivní** – po ustálení zdravotního stavu + vědomost o osobě škůdce x **objektivní** – neběží = není významná

Promlčení IV.

Ad 3) Omisivní jednání věřitele

- Aby oprávněný subjekt zabránil promlčení svého práva, musí ho vykonat předepsaným způsobem v rozhodné lhůtě
- Nevykoná-li, právo se promlčí
- Právo musí být vykonáno u příslušného orgánu veřejné moci (soud, rozhodčí soud - § 3017)
- Upomínka/urgence dlužníka **není způsobilým uplatněním práva**
- Např. škoda způsobená dne 3. 1. 2020, právo musí být uplatněno nejpozději (tj. podána žaloba) 3. 1. 2023

Promlčení V.

- Některým skutečnostem zákon přiznává vliv na běh promlčecí lhůty
- Podle toho rozlišujeme stavení x přerušeni promlčecí lhůty
- **Stavení:** běh promlčecí lhůty se v důsledku nastoupení překážky zastaví a pokračuje v běhu po jejím odpadnutí (§ 645-652)
- Obě části se sčítají
- Např.: mezi manžely PL během manželství, v době „mimosoudního vyjednávání“ (ADR/FA, ČOI), uplatněním práva u orgánu veřejné moci
- **Přerušeni:** běh promlčecí lhůty se vlivem určité skutečnosti zastaví a po odpadnutí překážky běží lhůta nová (§ 653)
- K dřívější uběhnuté části se nepřihlíží
- Např. uznání dluhu (důvod + výše), přiznání práva orgánem veřejné

moci

28 Definujte zápatí - název prezentace / pracoviště

- Pravidlem je 10 letá objektivní promlčecí lhůta

Následky promlčení

- Promlčené subjektivní **právo nadále trvá** (tj. nezaniká) – dlužník může, ale nemusí plnit
- **Nezaniká ani nárok na plnění** (složka subjektivního práva) = představuje možnost domáhat se ochrany realizace subjektivního práva ze strany orgánu veřejné moci – nárok se stává podmíněným – vznesse-li však námitku, soud právo nepřizná
- Dlužníkovi **vzniká právo odmítnout plnit** = hmotněprávní důsledek promlčení
- Dlužníkovi **vzniká právo vznést námitku promlčení** = procesní důsledek
- Dlužník, který plnil dobrovolně, nemá právo na vrácení toho, co plnil
- Věřitel své právo může uplatnit u soudu, ale hrozí riziko, že dlužník vznesse námitku promlčení

Prekluze

- **Prekluze = zánik práva uplynutím času** (§ 654 a násl.)
- Jedná se o složenou objektivní právní skutečnost, která se skládá z:
  - 1) Existence práva, které podléhá prekluzi
  - 2) Uplynutí lhůty potřebné pro nastoupení prekluze
  - 3) Omisivní jednání oprávněného subjektu spočívající v nevykonání práva před uplynutím lhůty
- Všechny tyto znaky musí být splněny kumulativně
- Prekluzivní lhůty jsou stejně jako promlčecí lhůtami **hmotněprávními**

Prekluze x promlčení

1) Zánik práva

- Marným uplynutím promlčecí lhůty zaniká pouze nárok a subjektivní právo nadále trvá jako právo naturální x u prekluze dochází k zániku samotného subjektivního práva a dochází tedy i k zániku nároku

2) Plněním prekludovaného práva vzniká bezdůvodné obohacení

- Plněním prekludovaného dluhu je plněn dluh neexistující – na věřitelské straně proto dochází ke vzniku bezdůvodného obohacení

3) Soud přihlíží k prekluzi *ex offo*

- U promlčení se vyžaduje aktivita dlužníka, u prekluze k ní soud přihlíží *ex offo*
- Prekluze je typická pro právo veřejné – správní, trestní, daňové

Část III.

Závazkové právo:

1. Pojem závazku

2. Vznik závazku

3. Změna závazku

4. Zánik závazku

Pojem a povaha závazku

- **Závazek** (obligace) je právní vztah mezi dlužníkem a věřitelem
- Je právním poutem – nejde o společenskou úsluhu (§ 2055 odst. 2 OZ), citový nebo morální vztah
- Nutí účastníky, aby se chovali **v souladu s jeho obsahem** – spojuje s tím právní následky

Relativita závazku

- Závazek je **vztahem relativním** = má zásadně účinky jen mezi dotčenými subjekty (dlužníkem a věřitelem)
- **Absolutní majetková práva** = účinky *erga omnes*
- Lze sjednat závazek **ve prospěch třetí osoby** (smlouva ve prospěch třetí osoby § 1767 OZ)
- Nelze sjednat závazek **o plnění třetí osoby** (smlouva k tíži třetí osoby - § 1769 OZ)
- V zákonem stanovených případech lze závazek **zvěcnit** (např. výhrada vlastnického práva, předkupní právo, zákaz zcizení a zatížení)
- Závazek má rovněž **absolutní** účinky – někdy: závazek je absolutním a k tomu ještě relativním vztahem

Z čeho se závazek skládá?

- Každý závazek má svůj **předmět, obsah a subjekty**
  - a) předmět: určení, čeho se právní jednání týká (např. kupní smlouva = osobní automobil, nájem = bytová jednotka)
  - b) obsah: **pohledávka a dluh**
    - pohledávka** = právo na určité plnění od dlužníka
    - dluh** = povinnost uspokojit právo věřitele splněním
  - c) subjekty: osoby, mezi nimiž byl závazek sjednán (smlouva ve prospěch třetí osoby x smlouva o plnění třetí osoby)

- Jednotlivé prvky závazkového vztahu jsou určovány právní skutečností, která závazek zakládá

Vznik závazku

- Závazek vždy vzniká na podkladě určité právní skutečnosti: objektivní nebo subjektivní – nejčastěji
- Závazky vznikají:
  - 1) **ze smluv,**
  - 2) **z protiprávních činů,**
  - 3) **z jiné způsobilé právní skutečnosti**

Vznik závazku II.

1) **smlouva**: dvou či vícestranné právní jednání, které zakládá závazek.

Smlouva x dohoda x ujednání: dohoda = privativní novace (§ 1902), narovnání (§ 1903); ujednání = změna obsahu konkrétního smluvního ujednání

2) **protiprávní čin**: závazek může vzniknout z porušení zákonné povinnosti (§ 2910), z porušení smluvní povinnosti (§ 2913), z porušení dobrých mravů (§ 2909)

3) **jiná způsobitelná právní skutečnost**:

a) rozhodnutí soudu – vypořádání SJM, vynucení závazku z budoucí smlouvy, vypořádání spoluvlastnictví, zřízení nezbytné cesty – jen konstitutivní soudní rozhodnutí

b) právní událost – ke vzniku závazku může dojít i bez zřetele k volnému jednání – vzniká z jednání, byť při absenci vůle (např. útěk zvířete a pokousání souseda – škoda způsobená zvířetem - § 2933)

c) zpracování věci (§ 1074) – vlastník zpracované věci musí zaplatit tomu, kdo zpracováním věc a vlastnické právo k ní pozbyl, stejně jako tomu, kdo se na jejím zpracování podílel prací

d) vrácení nálezů (§ 1052) – nálezce je povinen vrátit věc tomu, kdo ji ztratil, a to oproti úhradě nutných nákladů a nálezného

Smlouva

- Dvoustranné (či vícestranné) adresné právní jednání = vždy právně jednám vůči nějaké osobě!
- Strany mohou uzavřít smlouvu, která je jako samostatný smluvní typ v OZ **upravena** (§ 2055 a násl.)
- Strany mohou uzavřít i smlouvu **inominátní** - § 1746 odst. 2 = např. leasing (finanční/operativní), franchising, forfaiting atd.
- Strany si mohou práva a povinnosti upravit odchylně od zákona i ve vztahu k typovým závazkům
- Ve všech případech jde o porušení smlouvy, i kdyby strany jen odkázaly na zákonnou úpravu = význam např. § 2913

Vznik smlouvy

- **Smlouva** = nejčastější právní důvod vzniku závazku
- **Projev vůle** stran **zřídí** mezi sebou závazek a **řídí se obsahem smlouvy**
- Musí být mezi stranami shoda o podstatných náležitostech smlouvy (§ 1746 odst. 1)

Např. u kupní smlouvy: podstatné náležitosti: závazek kupujícího **zaplatit kupní cenu a převzít věc**, závazek prodávajícího **odevzdání věci** umožnění **nabytí vlastnického práva kupujícím**

- **Reálné smlouvy** x **konsenzuální smlouvy**

Kontraktační proces

- **Osoby:** navrhovatel (oferent), oblát, akceptant
- **Ofertou** není jakýkoli projev vůle – musí zahrnovat **podstatné náležitosti smlouvy umožňující jednoduché a bezpodmínečné přijetí** oferty (prosté „ano“)
- Nemá-li oferta náležitosti nabídky, jde o pouhou výzvu k podávání nabídek

Kontraktační proces II.

Nabídka zaniká:

1) **Odmítnutím** („díky, nechci“)

2) **Odvoláním** („rozmyslel jsem si to“, „nabídka již není aktuální“)

– nabídka **již vyvolává účinky**, ale v akceptační lhůtě je

„stornována“

- Zákon vychází ze zásady odvolatelnosti nabídky

- Neodvolatelná je nabídka: **je-li to v ní vyjádřeno, je-li vyjádřena lhůta k akceptaci**

3) **Zrušením** („ruším návrh“) – nabídka ještě nevyvolává účinky

4) **Uplynutím doby, na kterou byla nabídka omezena**

Kontraktační proces III.

- Nabídka (oferta) **musí být přijata** – nikdo nemůže být smlouvou vázán proti své vůli
- **Způsob akceptace:**
  - písemně/ústně: „zboží dodáme“, „přijímáme“, „zasíláme pro forma fakturu“
  - konkludentně: např. kývnutí hlavou, pokračování v čerpání datových služeb, stisknutí tlačítka
- Nabídku je třeba přijmout včas
  - nabídka učiněná mezi přítomnými musí být přijata **bezodkladně**
  - nabídka učiněná distančně: ve stanovené lhůtě nebo v době přiměřené povaze komunikačního prostředku

Kontraktační proces IV.

- Pro uzavření smlouvy se vyžaduje úplný konsenzus
- Odpověď na nabídku s odchylkou nebo dodatkem, je odmítnutím nabídky a považuje se za nabídku novou adresovanou oferentovi
  - Př. Nabídka prodeje vozidla za 100.000 Kč, oblát sděluje, že auto „vezme“ za 80.000 Kč
  - Př. Nabídka dodání 1000 kusů betonových dlaždic, oblát sděluje, „ano, ale“ jen pokud prodejce přidá 100 kusů navíc v ceně.
- Od okamžiku uzavření smlouvy se „jednostranná právní jednání“ stávají dvoustranným právním jednáním = smlouvou – viz např. § 1759, § 1790

Kontraktační proces V.

- **Nepodstatné odchyľky** (§ 1740 odst. 3): ke zmaření smlouvy nemá dojít z marginálních důvodů
- Odpověď obláta, která podstatně nemění podmínky nabídky, je jejím přijetím
- Navrhovatel nesmí bezodkladně akceptaci odmítnout
- **Podstatná změna**: vždy s přihlédnutím k okolnostem případu – lhůta dodání 1 měsíc/1 den, 1.000 Kč/0,50 Kč, plnění ve prospěch navrhovatele atd.

Obsah závazků

- Obsahem závazku je **vždy povinnost dlužníka k určitému plnění** (forma plnění = dare, facere, omittere, pati) a oprávněním věřitele toto plnění požadovat
- Obsahem závazku může být **aktivní jednání** (dare – dání, facere – konání) nebo **pasivní jednání** (omittere – zdržení se, pati – strpění)
- **Dare** – poskytnutí vlastnického, užívacího, požívacího a jiného práva k věci
- **Facere** – jiné jednání v podobě činnosti ve prospěch věřitele (např. obstarání záležitosti příkazce příkazní smlouvou podle § 2430; zprostředkování uzavření smlouvy s třetí osobou ve prospěch zájemce podle § 2445)
- **Omittere** – opomenutí jednání, k němuž by jinak byl dlužník oprávněn, kdyby takovou povinnost neměl [např. povinnost pronajímatele zajistit nájemci nerušené užívání věci po dobu nájmu podle § 2205 písm. c)]
- **Pati** – pasivita dlužníka ve vztahu k oprávněnému, kterou by jinak nemusel snášet (pozemkové služebnosti – cesty, stezky, jízdy, braní vody apod., povinnost nájemce strpět úpravu bytu nebo domu pronajímatelem či třetí osobou, bez většího nepohodlí pro něj podle § 2259)

Obsah závazků II.

- Součástí závazku není zpravidla jedna povinnost/oprávnění, nýbrž několik = typické pro synallagmatické závazky
- Př. Kupující má povinnost zaplatit kupní cenu, převzít věc x právo, aby mu prodávající umožnil nabýt vlastnické právo
- Př. Prodávající má povinnost odevzdat věc, umožnit nabytí vlastnického práva k věci x právo na zaplacení kupní ceny

Jak lze určit obsah závazku?

- Strany jsou **svobodné v určení obsahu závazku**
- Mohou tak učinit výslovně ujednáním
- Mohou určit část obsahu smlouvy odkazem na obchodní podmínky (§ 1751 odst. 2 OZ)
- Ve vztazích mezi podnikateli lze obsah smlouvy určit odkazem na obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi (např. pravidla MOK v Paříži, statuty stálých rozhodčích soudů) – všeobecné obchodní podmínky
- **Subsidiárně zákonná úprava** – obecná část x zvláštní část závazků – např. strany chtějí kontrahovat, nechtějí vyjednávat individuální obsah smlouvy
- Strany jsou limitovány:
  - 1) kogentními právními normami (§ 1 odst. 2 OZ)
  - 2) obecnými korektivy
  - 3) korektivy obsahu závazků

Korektivy obsahu závazku

- Instituty, které slouží ke korekci obsahu závazku jsou:

- 1) Neúměrné zkrácení (§ 1793 a násl.)
- 2) Lichva (§ 1796 a násl.)
- 3) Adhezní smlouvy (§ 1798 a násl.)
- 4) Spotřebitelská ochrana (§ 1811 a násl.)

- Obecným korektivem jsou:

- 1) dobré mravy

- Speciální obsahové korektivy jsou (demonstrativně):

- 1) nezákonné určení (§ 577)
- 2) *clausula rebus sic stantibus* (§ 1766)
- 3) neúčinnost obchodních podmínek (§ 1753)
- 4) moderace smluvní pokuty (§ 2051)

- 5) moderace závdavku (§ 1808 ve spojení s § 10 odst. 1)

Změna závazků I.

- Smlouva není synonymem závazku = smlouva je tvořena typicky řadou práv a povinností
- Ze smlouvy mohou vznikat závazky **oběma stranám** (obě strany mohou mít postavení dlužníka a věřitele)
- Typické pro synallagmatické smlouvy
- Závazek ze smlouvy plynoucí **lze změnit**
- Závazek lze změnit **ve všech jeho součástech:**
subjektech, obsahu, předmětu

1) Změna závazků v subjektech

Závazek lze změnit v **osobě dlužníka i věřitele**

I. Změna v osobě dlužníka:

- Přistoupení k dluhu x zajištění
- Převzetí dluhu

II. Změna v osobě věřitele:

- Postoupení pohledávky

III. Změna strany smlouvy (dlužníka i věřitele):

- Postoupení smlouvy

a) Změna v osobě věřitele

Jde o **postoupení pohledávky**

- Smluvní
- Zákonné

Zákonné postoupení pohledávky je výjimečné:

např. vstup ručitele na místo původního věřitele,
zákonný přechod pohledávky z pojištěného na
pojistitele

Smluvní cese: mění se oprávněný subjekt –

dlužník je povinen splnit „novému“ věřiteli

Smluvní postoupení pohledávky

- Věřitel **musí** dlužníka o postoupení pohledávky **informovat** – jen prostý informační úkon
- **Absence vyrozumění** = dlužník může splnit původnímu věřiteli, jenž však již není vlastníkem pohledávky (věřitelem)
- V mnohých smlouvách (např. pojistných) je obsaženo ujednání o vyloučení postoupení pohledávky (*pactum de non cedendo*)
- Postoupit nelze: a) vylučuje-li to ujednání stran, b) obsah pohledávky by se změnil k tíži dlužníka, c) pohledávka zaniká smrtí věřitele
- Jde-li o úplatné postoupení, ručí postoupitel postupníkovi za dobytost v rozsahu úplaty

b) Změna v osobě dlužníka ba) Převzetí dluhu

- Změna závazku **v osobě dlužníka**
- Původní dlužník ze závazku „vystupuje“ a na jeho místo „nastupuje“ dlužník jiný
- Mezi původním věřitelem a dlužníkem nezaniká závazek, **mění se jen povinná osoba**
- Věřitel musí dát souhlas k převzetí dluhu
- Nedá-li souhlas, jde o tzv. převzetí plnění

bb) Přistoupení k dluhu

- Kumulativní intercesse nemá fakticky za následek změnu v osobě dlužníka
- K původnímu dlužníkovi přistupuje další dlužník
- Kvazizajišťovací institut
- **Nevyžaduje se souhlas věřitele** (původní dlužník zůstává)
- Přistoupení k dluhu zakládá solidární závazek – pasivní solidarita

Postoupení smlouvy

- Mění se **strana závazku jako celku** (význam především u synallagmatických závazků)
- Dochází k převodu **úplného právního postavení**
- Vyžaduje se souhlas všech stran: postupitele – postupníka – postoupené strany

2) Změna závazku v obsahu

- Závazek lze změnit i v obsahu
- Nemění se subjekty závazku (smlouvy), mění se však jeho obsah (práva a povinnosti)
- OZ upravuje **dva instituty**:
  - a) novace
  - b) narovnání
- Novace má **dvě varianty**:
  - a) kumulativní
  - b) privativní

a) Novace

- Ujednání stran, jímž se mění obsah závazku
- Bud' **nahrazuje původní** (privativní) nebo **existuje vedle původního** (kumulativní)
- Např. původní ujednání dodat zboží ve lhůtě do 15 dnů se změní na 30 dnů/původní kupní cena 20.000 Kč se mění na 23.000 Kč atd.

b) Narovnání

- Dosavadní **závazek se nahrazuje novým** – strany mezi sebou odstraní sporná či pochybná práva a povinnosti
- Oproti novaci jde o spornost/pochybnost práv a povinností
- Např. dopravní nehoda se škodlivým následkem: vzniká povinnost škůdce odčinit majetkovou/nemajetkovou újmu – dohoda o narovnání = náhrada 50.000 Kč

Zánik závazků

- **Dosažení cíle závazku (splnění)**
- **Řešení neplnění závazků**
  - ze zákona nebo
  - poskytnutím právního nástroje nápravy (remedies)
- **Řešení změny okolností (objektivní hledisko)**
- **Řešení změny postoje strany (subjektivní hledisko)**

Splnění

- Chtěný způsob zániku závazku
- Splnění je vykonání toho, co je požadováno
- Částečné splnění = částečný zánik závazku
- Zaniká i **pozdním splněním** x fixní závazek
- **Prodlení dlužníka** = přechod nebezpečí škody
na věci, úroky z prodlení, smluvní pokuta
- Splnění = splnění řádné x neřádné plnění =
práva z vadného plnění

Splnění II.

- Dlužník je povinen splnit přesně to, co je předmětem závazku (splnit řádně)
- Věřitel **není povinen přijmout něco jiného**, než náleží k jeho pohledávce
- **Odmítnutí přijetí** = nevznikají práva z vadného plnění x prodlení = úroky z prodlení, smluvní pokuta, přechod nebezpečí škody na věci
- **Přijetí plnění** = vznik práv z vadného plnění
- Vadným splněním se mění obsah závazku

Splnění III.

- Vyžaduje se řádné splnění = věřitel musí poskytnout plnění přesně podle smlouvy s vlastnostmi **vymíněnými** (bílá košile x kostičková košile) nebo **obvyklými** podle účelu smlouvy (bílá košile + kostičková košile)
- Neřádným splněním je i **plnění *aliud*** – dlužník poskytne něco jiného, třebaže jde o bezvadnou věc (alko nápoj x nealko nápoj = i kdyby nealko nápoj byl bezvadný)

Splnění IV.

- OZ rozlišuje jakost při převzetí x záruku za jakost
- **Jakost při převzetí:** výchozí zákonný režim = věc nemá vadu k okamžiku převzetí věci (plnění)
- **Záruka za jakost:** představuje závazek zcizitele, že plnění nebude mít vady po stanovenou dobu

Splnění V.

Vytknutí vady:

- Věřitel vadu musí vadu vytknout bezodkladně poté, co měl možnost věc prohlédnout a vadu zjistit (objektivní možnost věc prohlédnout x vánoční dárek)
- Vadu lze vytknout jen do 6 měsíců od převzetí předmětu plnění
- Odstranitelná vada** = oprava, doplnění, sleva z ceny
- Neodstranitelná vada** = sleva z ceny, odstoupení od smlouvy

Další práva věřitele:

- Kdo má právo z vadného plnění, má právo na úhradu účelně vynaložených nákladů
- Je třeba uplatnit do 1 měsíce po uplatnění práva
- V opačném případě dochází k **prekluzi práva**

Jiné způsoby zániku závazků I.

Dohoda (*dissoluce*)

- Strany mohou **kdykoli** jednou založený závazek **zrušit**
- Odklízí se závazek smlouvou založený (synallagma)
- Účinky k okamžiku účinnosti dohody (lze i *ex tunc*)
- Zanikají i akcesorické závazky (ZP, ZadržP, ručení)
- Př. Strany ujednají, že poskytování služeb dodavatel ukončí ke dni 1. 1. 2021

Jiné způsoby zániku závazků II.

Započtení

- Nezaniká závazek, nýbrž jen právo na určité plnění v rozsahu započtení
- Závazek zaniká, **jen je-li zcela vyčerpán**
- Předpoklady: **a) kompenzabilita** (některé pohledávky jsou ze započtení vyloučeny), **b) vzájemnost**, **c) stejnorodost**
- Realizace:** a) jednostranné započtení, b) započtení dohodou – lze započíst i pohledávky, jejichž započtení je omezeno nebo vyloučeno jednostranným zápočtem
- Př. Jan Novák dluží 50 Kč Petru Kratochvílovi, ten dluží Janu Novákovi 250 Kč. Jednostranným prohlášením lze započíst a závazek se ruší v rozsahu 50 Kč.

Jiné způsoby zániku závazků III.

Odstupné

- Důvodem zániku závazku je zaplacení **určitého odstupného** (typicky peněžité plnění)
- Nejde zpravidla o porušení smlouvy, nýbrž o úplatné právo některé strany vyvázat se ze smlouvy
- Nikdy **neplyne ze zákona**, nýbrž **jedině ze smlouvy**
- Je třeba si ujednat **konkrétní podobu odstupného** (jinak § 553)
- Zaplacení odstupného je **jednostranné PJ**

Jiné způsoby zániku závazků IV.

Výpověď:

- Zaniká celý závazkový vztah, nikoli jen jednotlivý závazek
- Ze zákona je bezúplatná
- Může plynout ze zákona:** závazek zavazující k opakující nebo trvající činnosti, nájem, zápůjčka
- Může plynout **i z ujednání stran**
- Výpověď má účinky *ex nunc*
- Jde o jednostranné právní jednání
- Např. výpověď pronajímatele daná nájemci pro neplacení

Jiné způsoby zániku závazků V.

Odstoupení od smlouvy:

- Zaniká celý závazkový vztah, a to zpětně (*ex tunc*) x výpověď/dohoda
- Odstoupit od smlouvy lze, **stanoví-li zákon** nebo **ujednají-li si strany**
- **Ze zákona**: typicky sankční nástroj porušení smlouvy (podstatné i nepodstatné porušení smlouvy)
- **Ze zákona**: bez udání důvodů jen u spotřebitelských smluv
- **Z ujednání stran**: strany mohou ujednat důvod nebo i možnost (kterékoli strany) odstoupit od smlouvy bez udání důvodů
- Účinky *ex tunc*
- Odstoupení od smlouvy se nedotýká práv třetích osob nabytých v dobré víře
- Je **bezúplatným právem**

Jiné způsoby zániku závazků VI.

Následná nemožnost plnění:

- Reakce zákona na trvalou nemožnost splnit závazek
- Dočasná překážka k zániku závazku nevede
- Typickým případem je vliv přírodních událostí
- Obtížnost splnitelnosti nebo hospodářská složitost na povinnosti dluh splnit nic nemění
- Počáteční nemožnost plnění **způsobuje absolutní neplatnost**
- Např. fyzická likvidace vozidla, jež je předmětem kupní smlouvy

Jiné způsoby zániku závazků VII.

Smrt dlužníka/věřitele:

- Smrtí kterékoli strany závazek zásadně nezaniká
- Práva a povinnosti ze závazku přechází na univerzální právní nástupce
- Závazek zaniká smrtí jen tehdy, pokud je **plnění omezeno jen na osobu dlužníka x plnění má být poskytnuto výlučně věřitelem**
- Dlužník: např. právo na výživné, práva z osobních služebností
- Věřitel: např. namalování obrazu

Část IV.

Závazky z deliktů

Delikt jako závazek

- Závazek vzniká ze **smlouvy**, z deliktu nebo z **jiné skutečnosti, která je k tomu způsobilá**
- Delikt je opozitum ke smluvnímu závazku
- Vztah mezi škůdcem a poškozeným = škůdce má postavení **dlužníka**, poškozený má postavení **věřitele**
- **Závazek** = plnění, které je povinen škůdce poskytnout věřiteli (poškozenému)
- Závazkem je: povinnost k naturální restituci, peněžitému plnění, nepeněžitému zadostiučinění
- **Delikt** = každé porušení soukromoprávní povinnosti
- Zákon rozlišuje:
  - 1) Deliktní odpovědnost
  - 2) Smluvní odpovědnost

Deliktní odpovědnost

□ Zákon vychází z odpovědnosti za zavinění

(deliktní odpovědnost):

a) Porušení zákona

b) Porušení dobrých mravů

□ **Zavinění** = centrální pojem deliktní odpovědnosti

□ Má dvě formy: **úmysl** a **nedbalost**

□ **Úmysl** = přímý x nepřímý

□ **Nedbalost** = vědomá x nevědomá; lehká x hrubá

□ Zavinění je **předpoklad vzniku povinnosti k**

náhradě škody

Smluvní odpovědnost

- Není odpovědností za zavinění, zavinění se nezkoumá
- Zákon vychází z tzv. objektivní odpovědnosti
- **Formuluje liberační důvody**, jež mohou vyloučit povinnost k náhradě škody
- **Předpokladem** je porušení smluvní povinnosti, vznik škody a příčinná souvislost mezi porušením smlouvy a vznikem škody

Okolnosti vylučující protiprávnost

□ Ze zákona jsou jen dvě:

- a) Nutná obrana
- b) Krajní nouze

□ Nutná obrana = vylučuje odpovědnost toho, kdo sebe nebo jiného brání

- Útokem je pouze **protiprávní jednání** jiné osoby
- Čhrání se **sebeobrana** i **pomoc třetí osobě**
- Útok musí být **bezprostředně hrozící** nebo **trvající**
- V nutné obraně nejedná, pokud je obrana **zcela zjevně nepřiměřená** (proporcionalita x nevyžaduje se subsidiarita)

□ Krajní nouze = v krajní nouzi jedná, kdo odvrací trvajícím nebo bezprostředně hrozícím protiprávním útokem

- Vyžaduje se **proporcionalita zásahu**
- Oproti nutné obraně **se vyžaduje** rovněž **subsidiarita** – v krajní nouzi nejedná škůdce, jenž mohl využít jiného méně invazivního prostředku

Děkuji za pozornost!